

YEŞİL VADİ CAMİSİ

MİMARİ TASARIM

Cami, toplanılan, biraraya gelinen yer, mekân anlamına geliyor. Bu anlam sadece dini açıdan değil, toplumsal işlevler dolayısıyla biraraya gelmeyi de içeriyor.

Osmanlı kent dokusunda, Avrupa kentlerindeki biçimiyle kent meydanı yoktur. Cami ve avlusu kısmen de olsa kent meydanı işlevi görür. Camiler külliyeleriyle birlikte, bir anlamda toplumsal hayatın merkezi gibidir.

Yığma yapı sistemine bağlı planimetrik kurguları dışında, cami mimarisini ana geometrik biçimleri açısından incelediğimizde, camiye algılatan simgenin kubbe değil, minare olduğunu görüyoruz. Kubbe hamam, türbe, çarşı vb. binalarda da vardır. Ama minare fonksiyonun esas tarifleyicisidir.

Osmanlı camileri, kilise mimarisinin dikdörtgen, tekyönlü, dogmatik, ışısız, ürkütücü, uhrevi mekân yapısına kıyasla kare, daire formlarına yakın, çok yönlü, ışıklı, daha dünyevi mekânlara sahiptir.

Merkezi kubbeli ve merkezi plana dayanan son örneklerde, o dönemin yapısal olanaklarıyla ana kubbe, yarım kubbe, çeyrek kubbe ve bunun gibi birimlerin eklemlenmesiyle daha çok insanı tek mekân çatısı altında toplama amacı gerçekleştirilebilmiştir. Strüktürel kümelenmeyle ortaya çıkan merkezi mekânın anlamsal kurgusu ise varoluşun çokluk içinde birlik, birlik içinde çokluk kavramıyla örtüşüyordu. Kubbe kesintisizliği ve mekânsal etkisi ile evrenle özdeşleşiyor, minare adeta dini iletişimin anteni gibi simgeleşiyor, yapı tekniği, mimari mekân ve anlam bütünleşiyordu.

Neredeyse yüzyıldır cami adeta mimari programdan çıkmış, tasarımsal süreklilik kesilmiş, tamamen eskileri taklit eden camiler yapılmış, yapılan bir iki iyi örnek dışında ortaya çıkan modern tasarımlar toplumsal kabul görmemiştir. Yüzyılların geleneğinden süzölmüş cami mimarisi gücünde çağdaş mimari yaklaşımlar gerçekleştirilemediğinden ve buna fırsat verilmediğinden geriye dönük taklitlere eğilim artmıştır.

Bütün bu geleneksel, global ve mekânsal ve anlamsal kriterleri göz önünde bulundurarak Yeşil Vadi Camisi'ni, toplumsal bellekteki cami imajını yabana

atmadan, caminin işlevinden çıkan tarifleyici öğelerin vurgusunu taşıması kararıyla şekillendirdik.

Cami programı, geniş anlamda “toplumsal biraraya gelme” kavramında şekillendi. Üç yüz elli kişilik ibadet mekânı, 250 kişilik konferans salonu, kütüphane, sosyal aktivite birimleri, avlu ve meydan küçük bir külliye oluşturuyor.

Caminin ana kütle arsanın yarısını kaplayan bir su yüzeyi üstüne yerleştirildi. Bu konumlama işlevsel ve sembolik olarak binayı çevreden soyutluyor.

Geometrik kurgu olarak caminin ana mekânı ve formu, kütle çapı 25 m olan bir yarımküreden çıkarmalarla elde edildi. Yarımkürenin yarısının çapı 20 metreye düşürülüp, 2,5 m kalınlıkta bir küresel parça çıkarılarak mahfile ve alt mekânı, bir küre kesmesi boşaltılarak son cemaat yeri, düşey bir dilim çıkarılarak taç kapı ve giriş mekânı, bir kabuk parça çıkarılarak mihrab, çeşitli boyutlu kabuk parçalar çıkarılarak son cemaat yeri kolonadı ve ana mekâna açılan pencereler oluşturuldu.

Minarenin geometrisinde ise, tersine, ana bir silindire paraboloid-koni ekleyerek taban, küçük silindir birimler ekleyip kümeleyerek de şerefe, külah ve alem ortaya çıktı.

Ana mekânı iç içe geçen iki farklı çaplı yarım kubbe betonarme kabuk belirliyor. İki kabuk arasındaki 11 (33,99 dini dizin) parçaya bölünmüş ışıklık camı, küfi yazıyla simetrik yazılmış dualardan süzülerek gelen günışığıyla ana mekânı aydınlatıyor; yazılar kubbe iç yüzeyine yansıyor, gece de tersten dışarıya doğru ışıktan ve duadan bir taç oluşturuyor.

Ana mekân taçvari ışıklığın yanı sıra, üç kademeli sıra pencerelerden, betonarme kabuğun geriye çekilmesiyle oluşan mihrap yanal ve üst çeperinden ışık alıyor.

Paslanmaz çelik ve camdan oluşan taç kapıyı, yatay mermer prizmalarla geometrik kümelenmiş mukarnasvari elemanlar belirginleştiriyor.

Minarenin şerefesi, külahı ve alemi 20 cm çapında paslanmaz çelik silindir tüplerden oluşuyor. Bu mukarnasvari tüpler altlarından ışık vererek minareyi ve şerefeyi aydınlatıyor. Minarenin külahı içinde dört yöne yöneltilmiş hoparlör sistemi mevcut.

Ek binaların oluşturduğu set üstündeki geniş bir çörtenden havuza su dökölüyor. Avlunun yarısını kaplayan su ögesi yaşamı, canlılığı simgeliyor. Taş döşeme ise durağanlığı ve ölümü. Su fonunun önündeki beton konsollardan oluşan iki adet musalla taşı arasından aynı geometride çıkan dikili taşta Fatıha Suresi yazılı. Cami avlusu döşeme kaplamasına güneş saati kadranı işlenerek minare gölgesinin güneş saati işlevi görmesi sağlanıyor. Soyut ve somut zeminde yaşam, zaman ve ölüm dizgesi simgeleniyor.

Yeşil Vadi Camisi yeni yerleşim alanında imar planı verilerine göre konumlandırılmış olmakla birlikte tarafımızdan projelendirilmiş Yeşil Vadi Konakları Yerleşmesi bünyesinde konut alanları, çarşı, sosyal tesisler, eğitim tesisleri ve anaokulu ile bir mahalle bütünü oluşturmaktadır.

TASARIMIN KONSEPSİYONEL ANLAMLARI

Daire evreni, sonsuzluğu temsil eder. (Dairenin burularak katlanmasıyla sonsuzluk işareti ∞ elde edilir!) Daire aynı zamanda tamlığın ve bütünlüğün simgesidir. Merkezi planlı Osmanlı camileri konstrüksiyonun elverdiği ölçüde daireleşmişlerdir. Yeşil Vadi Camisi tasarımında da daire, planda ve üçüncü boyutta temel form olarak kullanılmıştır.

İslam düşüncesinin özünde tek bir bütün varlık kavramı vardır. Varlık sadece şekil değiştirir; evrendeki her şey onun yansımasıdır. Her şey minimal bir parçacıktan var olmuştur. Bu yüzden en küçük parçacık en büyük evreni temsil eder.

Bütün evren birbiriyle bağlantılıdır; Yüce Varlığın bir parçasıdır. Evrenin (kozmos) başı sonu yoktur. Faniler için başlangıç ve bitiş kavramları vardır. Bunlar bütün varoluşta sadece periyodlardır. Bütün bu kavramlar ve özellikle de kelime-i tevhid (La ilahe illallah Muhammedin Resulullah) tasarımın temel çıkış noktası ve camiye biçimlendiren öz oldu.

FORMLARIN, MALZEME VE RENKLERİN ANLAMLARI

Yeşil Vadi Camisi'nde daire plan evreni ve tamlığı simgeler anlamda ele alındı. İç içe geçmiş iki yarımkürenin büyüğü ahreti (Allah), küçüğü dünyayı (Muhammed) simgeliyor. Dünya kapısından ahret kapısına varılıyor, birliğe ulaşıyor.

Kubbe çevresindeki üçgen havuz Tanrı'nın/ahretin aynası mahiyetinde. Yansımalarıyla birlikte yarımküreye suda tam küreye dönüşüyor.

Minarenin tabandan çıkan paraboloid konik formu ruhi yükselişin çizgisini taşıyor. Şerefe ve külahtaki fiberoptik ışıklı mukarnasvari paslanmaz çelik tüpler birlik içinde çokluk, çokluk içinde birlik kavramını somutlaştırıyor.

Çörtenden ve kaskatlı havuzdan akan sular bilgelik ve güzellik sembolü olarak sonsuz kaynaktan evren tabanına yayılıyor.

Malzemeler açısından cam, varlıkla yokluğun ara yüzü gibi ele alındı. Paslanmaz çelik güvenin, altın varak en soylu değerli metal olarak sürekliliğin ve soyut varlığın simgesidir. Beyaz mermer saflık ve temizliği ifade edecek biçimde her yerde bütünleşik biçimde uygulandı. Zemine kaplanan halıda yüzyıllardır en bereketli bitki olan zeytin ağacının yaprağının huzur, huşu ve sükûn veren rengi kullanıldı.

Kubbedeki fiberoptik ışıklar evrenin sonsuzluğunu, gök kubbenin kavrayıcılığını temsil ediyor.

YAZILARIN KONSEPTİ

Cami kütleleri, mekânı ve yazılarının temel dayanağı kelime-i tevhit'tir, yani "La ilahe illallah Muhammedun Resulullah".

Yeşil Vadi Camisi'nde alışılmışın dışında, yazı olarak sadece Allah'ın adı ve Muhammed yazıları kaligrafik anlatım ve bezeme için kullanıldı. Bu yazılardan başka konferans salonunun girişindeki sülüs yazıyla büyük olarak yazılmış Kuran'ın saf özeti olan İhlas Suresi adeta mabedin temelini oluşturuyor.

Müslümanlığın temel taşı olan Fatiha Suresi, Mekke yazısıyla musalla taşlarının arasındaki dikili taşta somutlaşıyor.

Camiye taç kapıdan besmeleyle giriliyor. Kapı üstünde kufi besmele yazısı, camlı otomatik kapı üstünde ise (aynalı ters yüz) kufi Muhammed yazıları var.

Allah'ın, ibadetin yolunu simgesel olarak Muhammed açıyor.

Girişten mihraba yöneldiğimizde, kufi yazıyla altın varaklı besmele, sülüsle beyaz altın varak zemin üstünde sarı altın varaklı Allah yazısı ve satıhsal altın varak kaplı mihrap yüzeyi, tam kristal beyaz Tassos mermerli kompozisyonu ile sonsuzluk ve özü temsil ediyor.

Kubbenin çerperindeki yuvarlak pencerelerde sadece Allah'ın adı var. Bu bir anlama yalınlaştırmak, "La ilahe illallah" demek gibi (Tevhid kavramı). Gündüz günışığı camdaki Allah yazısından süzülerek içeri giriyor. Gece cam çerçevden aydınlatılan Allah yazısı kendi ışığıyla beliriyor.

Minber saf bilgiyi, vahiyi temsilen şeffaf cam ve kristal mermerden yapıldı. Tebliğ makamı olduğu için kufi Muhammed yazısıyla donatıldı (Kuran'ı ilk tebliğ edene atfen).

Mihrabın üstündeki mermer saatte "Maşallah" (Allah'ın izniyle) yazıyor. Zaman kavramı sonsuzluğu içeriyor. Evrensel zamanın tayini, zaman ve zamansızlık doğrudan Allah'a ait kavramlar ve doğrudan Allah'ı temsil ediyorlar. Kürsünün ön yüzündeki aynalı simetrik kufi yazıyla kelime-i tevhit birliği işaret ediyor ve ana pencerelerdeki cam levhalara düşey olarak oyularak varaklanmış kufi kelime-i tevhit'ten ışık süzülerek cami mekânına giriyor.

Kubbeden küresel biçimde aşağı doğru dökülen altın varaklı "vav"lar Allah'ın adının ve düşüncesinin tüm âlemde var olduğunun ve bütün âlemin Allah olduğunun anlatımı.

Altta konferans salonunun fuayesinde eğrisel mermer kuşak üstüne talik yazıyla yazılmış Esmâ-i Hüsnâ (Allah'ın 99 güzel ismi) onun soyut varlığının ve özelliklerinin tarifleri olarak sıralanıyor.

Bütün yazılar ve cami mekânı Allah'ın birliğini, tekliğini, tevhit düşüncesini ve ruhi yönelişin başka tarife gerek duymadığını vurguluyor.